

PILCH JENŐ

1872—1937

A magyar hadtörténetírás kisszámú úttörői közül ismét kidőlt egy, a legjobbak egyike — Pilch Jenő ny. ezredes — a folyó év szeptember 12-én. Halála, közvetlen hozzátartozóin kívül, talán a Hadtörténelmi Közleményeket érinti legközelebről, mert Pilch Jenő nem csupán 32 kisebb-nagyobb dolgozatával, hanem 9 éven át mint szerkesztő is, a legszorosabban kapcsolódott folyóiratunknak sok nehézséggel és küzdelemmel teljes életébe.

Hivatásul a katonai pályát választotta s a Ludovika Akadémia elvégzése után — 1890 augusztus 18-án — mint hadapród, a brassói 24. honvéd gyalogezred állományába került. A katonai ranglétrán elég gyorsan haladt előre, aminek bizonyoságaként már 1901-ben, 29 éves korában, soronkívül századossá lépett elő.

A 24. majd a 19. (pécsi) honvéd gyalogezrednél előbb századszolgálatot teljesített, később az utóbbi csapattestnél ezredsegédtiszt lett. 1901 szeptemberétől 1904 januáriusáig mint segédtiszt és tanár szolgált a pécsi honvéd hadapródiskolán, egy évvel később pedig a központi honvéd tisztiiskola segédtisztje lett.

Megrendült egészségi állapota arra kényszerítette, hogy már százados korában megváljon a csapatszolgálatról s helyialkalmazást vállaljon. Ez a változás könnyítette meg azt az elhatározását, hogy a katonairó rögos útjára térve, egy nálunk akkor még teljesen elhanyagolt tudományágnak, a magyar hadtörténelemnek szolgálatába szegődjék.

Irodalmi működése már 1908-ban megkezdődött, amidőn „A katonai szellem ébresztése és fejlesztése” című tanulmányával pályadíjat nyert. Egy év múlva adta ki első hadtörténelmi dolgozatát: „Magyar csapatok előrsi harca a solferinói csatában” címen. Ettőlfogva sűrű egymásutánban jelentek meg cikkei a Hadtörténelmi Közlemények, A hadsereg, az Őrszem, A honvéd, a MOVE, a Ludovikás Levente, a Magyar Katonai Közlöny és a Külügy-Hadügy hasábjain,

mert mindezeknek a folyóiratoknak állandó dolgozótársa volt.

1915—16-ban a Budapesti Hírlap, 1921 és 1923 között a Szózat katonai rovatát vezette. 1919—20-ban a MOVE, 1920-ban a Magyar Mars, 1920—21-ben a Magyar Katonai Közöny szerkesztője lett, majd 1914-től 1923-ig folyóiratunkat szerkesztette, olyan időben, amikor nemcsak írtuk, hanem csináltuk is a hadtörténelmet. De ugyancsak az ő szerkesztősége idején szakadt reánk történelmünknek talán legcsúfosabb korszaka: a forradalom, a kommunizmus és az idegen megszállás, amikor a vitézségnek nem volt többé Magyarországon becsülete. Pilch Jenőnek igen nagy része volt benne, hogy az 1918 végén másodízben megszünt Hadtörténelmi Közlemények, a zűrzavar elmúltával ismét fel-támadhattak.

Időközben őrnaggyá és alezredessé, majd 1921-ben ezredessé lépett elő. Tényleges szolgálatának utolsó éveiben a Hadi Levéltár IV. csoportját vezette. Az ezredesi rendfokozat elérésével megszűnt további emelkedése a katonai pályán, de annál inkább haladt előre tudományos téren. A Magyar Történelmi Társulat 1916-ban igazgató választmányának tagjai közé sorozta. A Magyar Tudományos Akadémia, amely már 1911-ben segédtagul hívta meg Hadtörténelmi Bizottságába, 1918 tavaszán levelezőtagjává választotta, majd négy év múlva az említett bizottság előadói tisztségét is reáruházta. Pilch ezt az állást éltefogytáig lelkiismeretes pontossággal töltötte be. Végül, 1935-ben, rendes tagjává választotta az Akadémia.

Pilch Jenő azoknak a keveseknek volt egyike, akik a hadtörténelem nemzetnevelő hatását felismerve, nem csupán a szakemberekkel, hanem az olvasók szélesebb rétegeivel is igyekeztek ezt a tudományt megkedveltetni. Ennek megfelelően, hadtörténetírói működése is kettős nyomon haladt. Írt oknyomozó tanulmányokat szakemberek, és népszerűsítő műveket a nagyközönség számára. Az első csoportba tartozók közül legsikerültebb a „Magyar csapatok az 1812-i háborúban” című, pályadíjjal jutalmazott hosszabb tanulmánya; továbbá a cs. és kir. 32. gyalogezred történetében az 1741-től 1914-ig terjedő rész; az 1815 szeptember 18-án vívott hermagori ütközet története, valamint akadémiai székfoglalóul készült, „A budai katonai törvényszék működése 1773-tól 1848-ig” című műve. Rendestagsági székfoglalójának tárgyául a magyar csapatoknak az 1813-i lipcsei csatában való szereplését választotta, de már nem végezhetette be, mert a halál munka közben ragadta ki az élők közül.

Népszerűsítő munkáinak száma és terjedelme igen nagy. A hosszú sort „Mit kell tudnunk a háborúról” címen 1914-

ben kiadott műve nyitja meg s „A hírszerzés és a kémkedés története“ című háromkötetes munka zárja be 1936-ban. Mind ebben az utóbbiban, mind a közbeesőkben, a reá bízott részek feldolgozásán kívül, a szerkesztés kellemetlen feladata is reá hárult.

Pilch Jenő irodalmi munkásságának vezérfonala mindenkor a magyar katona vitézségének méltó megörökítése volt. Sok elfelejtett, de feljegyzést érdemlő eseményt és nevet hozott ismét napvilágra s legalább ennyi leírásnak vagy feldolgozásnak a mi rovásunkra akaratlanul vagy szándékosan elkövetett tévedését igazította helyre.

Váratlan halálát őszintén fájjaljuk mindannyian, akik hozzá közelebb állottunk s emlékét kegyelettel fogja megőrizni folyóiratunk is.